

УДК 620.91

РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ**Бусарєв Д.В., аспірант**

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

В статье раскрывается сущность мирового потребления энергетических ресурсов, анализируются потребление энергетических ресурсов странами, которые относятся к постиндустриальной модели экономического развития, и странами, которые относятся к индустриальной модели экономического развития.

Ключевые слова: *энергоресурсы, общество, потребление, неравномерность, постиндустриальные страны, индустриальные страны.*

In the article the essence of world consumption of power resources is discovered, the consumption of power resources by the countries, which belong to postindustrial model of economic development and by the countries which belong to industrial model of economic development, is analyzed.

Key words: *power resources, society, consumption, irregularity, postindustrial countries, industrial countries.*

Постановка проблеми. Основним фактором економічного розвитку був і залишається рівень забезпечення енергетичними ресурсами. Початок ХХІ ст. характеризується загостренням комплексу глобальних проблем, насамперед, проблем ресурсного забезпечення розвитку економік країн світу. Саме цим обумовлена необхідність глибокого аналізу світового споживання енергетичних ресурсів та нерівномірність їх розподілу між країнами світу.

Аналіз публікацій та досліджень. З-поміж наукових робіт, які містять наукову розробку питань щодо аналізу світового споживання енергоресурсів, визначення нерівномірності розподілу енергоресурсів між країнами світу, ролі енергетичних ресурсів у загальному розвитку економік країн світу, слід відзначити наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: А.Г. Коржубаєва, А.А. Дмитрієвського, Е.В. Савельєва, С.І. Юрія, В.І. Остальського, В.С. Самохвалова, М. Юдевича, Стена Гібліско, І.А. Максимуць, Дж. Ріфкінга, О.Б. Іванова, О.С. Бешти, В.І. Корсуна, Б. Маєвського та багатьох інших. Разом з тим треба зазначити, що недостатньо розробленими залишаються питання щодо аналізу світового споживання енергоресурсів та їх нерівномірного розподілу між країнами світу. Саме це й стало метою даної статті.

Метою даної статті є нерівномірність розподілу енергетичних ресурсів між країнами світу та їх споживання. Важлива роль відводиться аналізу споживання енергетичних ресурсів країнами, що відносяться до постіндустриальної моделі економічного розвитку, та країнами, що відносяться до індустріальної моделі економічного розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Виступаючи однією з базових галузей світового господарства, енергетика має величезний вплив на глобальні, політичні та економічні процеси. Фактори, такі як коливання цін на енергоносії, технологічні досягнення або зміни екологічних стандартів, спричиняють масштабні зміни для промисловості та транспорту, починаючи виступати причиною міждержавних та регіональних конфліктів, або, навпаки, стають мотивом для подальшої інтеграції.

Енергоресурси – це один із основних факторів розвитку людства, однак, незважаючи на стрімкий, постійний розвиток науки і технологій, сучасне суспільство досі не створило конкурентоспроможних енергоресурсів. Необхідність енергоресурсів у становленні та розвитку суспільства є важливим для урядів країн світу, більш того, сучасне суспільство залежить від розвитку та використання природних енергоресурсів. Початок ХХІ століття характеризується залежністю постіндустриальних країн від первинних енергетичних ресурсів. В разі виникнення дефіциту на енергоресурси відбудеться масштабний збій у сучасному соціально-економічному устрої, колапс сучасної економічної системи.

За 1980–2008 роки країни, які продовжували розвиток промислової моделі економіки, мали величезний приріст споживання первинних енергетичних ресурсів (Китай, Індія, Південна Корея, Тайвань, Філіппіни) порівняно з країнами, що завершили промисловий етап розвитку економіки (США, Франція, Німеччина, Велика Британія, Японія). Як ілюстрація динаміки споживання енергетичних ре-

сурсів та порівняння енергозалежності двох моделей економічного розвитку (індустріальної та постіндустріальної) з 1980 по 2008 рік подані розрахунки у табл. 1 і 2.

Таблиця 1

**Темпи споживання енергоресурсів країнами,
які відносяться до індустріальної моделі економічного розвитку, %**

Країни що знаходяться на промисловому етапі розвитку	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2008	Сер. % приросту
Китай	17,28	22,00	26,99	34,75	36,35	68,24	85,05	22,56
Індія	4,04	5,914	7,87	11,44	13,4	16,36	19,95	23,01
Південна Корея	1,75	2,305	3,84	6,36	7,83	9,22	9,88	23,94
Філіппіни	0,57	0,536	0,73	0,96	1,25	1,31	1,29	12,11
Тайвань	1,11	1,45	2,02	2,82	3,80	4,43	4,56	20,36

Джерело: www.wikipedia.org List of countries by energy consumption per capita.

Згідно із наведеними даними у табл. 1, середній відсоток приросту споживання енергетичних ресурсів з 1980 по 2008 рік у групі країн, що відносяться до індустріальної моделі економічного розвитку, зберігав сталу тенденцію до збільшення у середньому на 20,39 % кожні п'ять років.

Таблиця 2

**Темпи споживання енергоресурсів країнами,
які відносяться до постіндустріальної моделі економічного розвитку, %**

Країни, що завершили промисловий етап розвитку	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2008	Сер. % приросту
США	78,12	76,49	84,65	91,16	98,96	100,4	99,40	3,81
Франція	8,38	8,35	9,12	10,05	10,85	11,35	11,29	4,86
Німеччина	–	–	–	14,38	14,26	14,39	14,35	-0,1
Великобританія	8,84	8,73	9,27	9,45	9,72	9,92	9,34	0,8
Японія	15,20	15,69	18,76	20,95	22,43	22,67	21,86	3,45

Джерело: www.wikipedia.org List of countries by energy.

Виходячи з даних, поданих у таблицях, очевидно, що середній приріст використання енергетичних ресурсів у групі країн, що продовжують розвиток індустріальної моделі економіки, становить 12,11–23,94 %, в той час як країни, що завершили індустріальний етап розвитку економіки, мають приріст споживання енергетичних ресурсів – 0,1–4,86 %. До ключових факторів впливу на скорочення приросту споживання ЕР можна віднести: зменшення питомої ваги важкої промисловості в економіці, впровадження енергозберігаючих технологій та підвищення продуктивності праці.

Із завершенням етапу розвитку промислової моделі спостерігається зменшення впливу приросту ПЕР у співвідношенні до приросту ВВП. Доречно зауважити, що така тенденція свідчить про ефективність використання ПЕР для збільшення приросту ВВП лише за умов зростання промислового виробництва. Коли ж максимальний (виробничий та збутовий) потенціал промисловості досягнуто, це призводить до зменшення приросту використання ПЕР або навіть зменшення такого використання через впровадження енергозберігаючих технологій.

Виходячи з існуючого стану енергетичного ринку, можна стверджувати, що найбільший попит на енергоносії очікується з боку країн, які не входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Як правило, в цих країнах прогнозується найбільший темп економічного зростання, що є основним фактором очікуваного різкого збільшення споживання енергії саме в цій групі країн. В табл. 3 подано прогноз показників зростання загального споживання усіх видів енергоресурсів до 2030 року.

Таблиця 3

Середнє зростання споживання енергії країнами світу, на період 2012–2030 років, %

Територіальне об'єднання	2012	2020	2030
Країни ОПЕК	0,8	0,6	0,8
Країни, які не відносяться до ОПЕК	2,6	2,6	2,5
Країни Азії	3,2	-	-
Світ в цілому	1,8	1,6	1,7

Джерела: EIA – International Energy Outlook 2010. – Washington, 2010; IEA – Medium-term Oil/Market Report 2010. – New Milford, 2010; ОПЕК, World Oil Outlook 2010. – Vienna, 2010.

Сучасні індустріальні країни, в яких за останні десятиліття відбувся значний стрибок у соціально-економічних показниках, до яких відносяться Китай, Індія, Туреччина та інші, постійно нарощують споживання первинних енергетичних ресурсів, що є однією з найголовніших умов стабільного розвитку цих країн. Порівняно з розвинутими країнами світу, вони мають відносно низький рівень споживання енергії на душу населення. Як свідчать дані, наведені у табл. 4, проаналізуємо частку первинних енергетичних ресурсів на душу населення, наведених у млн. британських теплових одиниць.

Таблиця 4

Частка первинних енергетичних ресурсів на душу населення

Назва країни	Частка від світового населення, %	Частка від світового споживання енергії, %	Частка ПЕР на душу населення, млн. ВТУ
Російська Федерація	2,04	6,18	218,279
США	4,5	20,21	320,041
Японія	1,85	4,44	172,439
Китай	19,5	17,3	63,947
Індія	17,2	4,05	17,009
Франція	0,95	2,3	174,314
Великобританія	0,91	1,9	149,932
Саудівська Аравія	0,38	1,36	261,474
Канада	0,5	3	415,563
Австралія	0,31	1,16	267,348
Німеччина	1,2	2,91	174,464
Ірак	4,35	0,27	45,836
Сінгапур	0,06	0,49	505,424
Таїланд	0,98	0,8	58,996
Туреччина	1,14	0,88	55,331
Україна	0,66	1,28	138,742
Білорусь	0,14	0,23	120,578
Іран	1,13	1,65	105,518

Джерела: International Energy Agency (IEA) – Міжнародне агентство енергії, станом на 2010 рік. List of countries by energy consumption per capita.

Згідно з даними, поданими у табл. 4, необхідно зазначити, що споживання енергії у США становить 327,38 млн. ВТУ на душу населення, у Російській Федерації – 185,77 млн. ВТУ, у Сінгапурі – 505,424 млн. ВТУ, у той час як аналогічний показник у швидкозростаючих країнах, таких як Індія, Китай та Туреччина, становить лише 17,009, 63,947 та 55,331 млн. ВТУ на душу населення відповідно. Якщо споживання нових індустріальних регіонів енергоресурсами збільшиться до середньосвітового показника, то це призведе до збільшення світових потреб в енергоресурсах більш ніж вдвічі від існуючого рівня світового споживання.

Споживання енергетичних ресурсів не є сталою величиною і протягом останніх ста років постійно змінювалось. На початку XXI століття більш ніж 85 % первинної енергії в світі виробляється за допомогою чотирьох основних енергоносіїв – нафти, вугілля, газу та гідроенергетики. Департамент енергії у Сполучених Штатах Америки, який виконує роль статистичного та аналітичного державного

агентства, оприлюднив інформацію щодо світового споживання світових первинних ресурсів, зображених на рис. 1, які мають свій вираз у трлн. ВТУ.

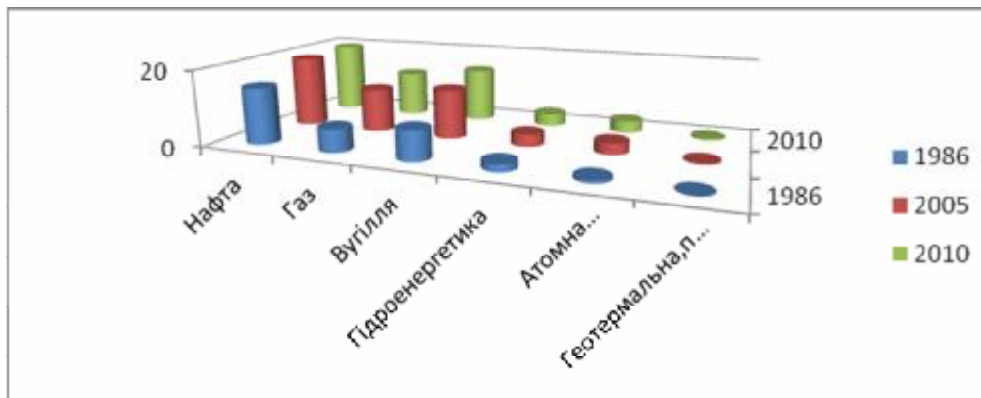

Рис. 1. Світове використання енергетичних ресурсів за типами*

*Згідно з даними, наведеними Адміністрацією енергетичного управління США, станом на 2010 рік (World energy resources and consumption).

У період з 1980–2008 роки світове споживання нафти збільшилося на 4,64 трлн. ВТУ та станом на 2008 рік становило вже 19,57 трлн. ВТУ, споживання газу у цей період також збільшилося на 6,17 трлн. ВТУ та становило 12,3 трлн. ВТУ. У ці періоди також відбулися зміни основних джерел енергії, споживання вугілля в період з 2004–2008 збільшилося лише на 1,36 трлн. ВТУ на користь нафти та газу, рівень споживання яких продовжує зростати з причин більшого ККД та меншого викиду вуглецю в атмосферу.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що існуючі на сьогодні засоби та інструменти виробництва енергії для соціальних та виробничих потреб є досить застарілими, неефективними і, головне, в їх використанні відсутня екологічна відповідальність. Використання нафти, вугілля і навіть природного газу мають у своїй основі природні вади, які заважають економіці країн світу продовжувати свій неперервний розвиток. Обмеженість, екологічне забруднення, збільшення ускладнень в процесі видобутку – все це фактори, які несуть як позитивні, так і негативні наслідки для цивілізації. Постійний дефіцит ресурсів, з одного боку, – фактор утримання неконтрольованого зростання населення і фактор пошуку економічних та екологічних засобів виробництва енергії, але з другого боку – це фактор гальмування цивілізаційного розвитку, фактор низького рівня життя деякої частини населення світу.

На найближчі 10–20 років найбільші перспективи належать комбінації методів – диверсифікації, скорочення витрат, впровадження нетрадиційних ПЕР (бітумінозні сланці та піски, сланцевий газ, гідрат метану). Зважена комбінація таких методів, незважаючи на їх негативні якості, дозволить збільшити забезпечення природними ресурсами за збереження рівня викидів забруднюючих речовин в атмосферу, що дасть фору науковій спільноті для пошуку ефективних методів виробництва відновлюваних енергоресурсів. Такий метод є логічним перехідним моментом між старою моделлю світового енергозабезпечення до нової моделі відновлюваної енергетики, або так званої «Грін Енерджі».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вардомський Л.Б. Російський економічний простір: питання єдності в умовах глобалізації: Наукова доповідь [Електронний ресурс]. – М.: Інститут економіки РАН, Центр країн СНД і Балтії; «Весна», 2006. – Режим доступу: <http://www.imepi-eurasia.ru/baner/var1.doc>.
2. Ausubel, Jesse H. Energy and Environment: The Light Path // Energy Systems and Policy. – 2008. – Vol. 15. – Режим доступу: www.phe.rockefeller.edu/light_path.
3. National Gas Consumption in the United States, 2000–2008, Natural Gas Monthly // EIA. – February 2008.
4. Бабинцева Н.С. Мировая экономика: учебное пособие. – С.Пб., 2003. – С. 21–65.
5. Рифкинг Джереми. Если нефти больше нет. кто возглавил мировую энергетическую революцию; Пер. с англ. М. Штернгарц, ИД. Секрет фирмы. – М., 2006. – С. 416–524.
6. EIA – International Energy Outlook 2010. – Washington, 2010; IEA – Medium-term Oil/Market Report 2010. – New Milford, 2010; ОПЕК, World Oil Outlook 2010. – Vienna, 2010.
7. World Energy Outlook. – International Energy Agency, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iea.org/new1_releases/weo1.html.

8. Стариков Н. Шерше ля нефть. – С.Пб., 2010. – С. 34–56.
9. List of countries by energy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wikipedia.org/List_of_countries_by_energy.
10. Франчук І.А. Світові тенденції розвитку ринків енергозабезпечення і систем їх державного регулювання // Економіка та держава – 2008. – №12. – С. 24–28.
11. Максимец І.А., Багіев Г.Л., Газизуллин Н.Ф. Энергетика XXI века: экономика, политика, экология // Проблемы современной экономики. – 2009. – С. 34–36.
12. International Energy Outlook 2010 / U.S. Energy Information Administration [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eia.doe.gov>.

УДК 330.322.01

ГЕНЕЗИС ТА ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

Сігнер Т.Г., аспірантка

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

В статье раскрываются генезис и эволюция теорий международного инвестирования и анализируются этапы их развития в зависимости от изменений, которые происходили в капиталистической рыночной системе. Особое внимание уделяется учениям меркантилистов, физиократов, классиков, маржиналистов, кейнсианцев, неокейнсианцев, неоклассиков, институционалистов, неoinституционалистов и представителей современных экономических школ.

Ключевые слова: процесс инвестирования, генезис, развитие, глобализация, экономические школы, критика, общество.

In the article genesis and evolution of the theories of international investing are revealed and the stages of their development depending on the changes which took place in capitalist market system are analyzed. The special attention is paid to the studies of mercantilists, physiocrats, classics, marginasists, keynesianists, neokeynesianists, neoclassics, institushionalists, neoinstitutionalists and representatives of modern economic schools.

Key words: investment process, genesis, development, globalization, economic schools, criticism, society.

Постановка проблеми. Історія розвитку світової економічної думки свідчить про те, що роль теорій міжнародного інвестування визнається головною представниками різноманітних економічних шкіл протягом тривалого часу, починаючи з ХХ століття до н.е. Розгляд наукових концепцій, які трактують сутність та роль інвестицій у розвитку економіки, заслуговує на увагу у зв'язку з необхідністю створення теоретичної основи для всебічного вивчення інвестицій та інвестиційної діяльності як об'єкта управління. Саме тому на сьогодні процес вивчення теорій міжнародного інвестування є одним з найактуальніших. Це обумовлено тим, що процеси інвестування, які розвиваються стрімкими темпами, вимагають теоретичного обґрунтування, особливо на початку ХХІ століття, коли сталого розвитку набули процеси глобалізації та інтернаціоналізації.

Аналіз публікацій та досліджень. Дискусія щодо дослідження генезису та еволюції теорій міжнародного інвестування ведеться дуже давно. Проблематиці теорій міжнародного інвестування, створенню сприятливого інвестиційного клімату, аналізу механізмів залучення інвестицій, групуванню інвестиційних ризиків присвячені наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема таких, як: І.Ю. Матюшенко, В.П. Божко, Д.Г. Черник, М. Мобіус, А.Н. Матанцев, А.В. Кирич, І.В. Караваєва, А.Р. Горбунов, Джеймс П. О'Шонессі, Бенджамін Грехем, Генріх Ердман, Роберт Кійосакі, Уоррен Баффет та багатьох інших. Разом з тим, потребують детального аналізу питання щодо еволюції теорій міжнародного інвестування. На сьогодні ці питання є дуже важливими та актуальними, бо залучення міжнародних інвестицій відіграє важливу роль у процесах розвитку, зростання та стабілізації економічних показників країн світу.

Метою даної статті є аналіз розвитку теорій міжнародного інвестування та виокремлення найважливіших причин, які спонукали представників різноманітних економічних шкіл до пошуку нових ідей щодо обґрунтування процесів, які відбувалися у суспільстві того чи іншого часу.

Виклад основних результатів дослідження. Вивчення теорій інвестування доцільно почати з вчень філософів-мислителів, серед яких найяскравішими представниками є Платон, Ксенофонт, Аристотель, які, починаючи з ХХ століття до н.е., аналізували економічні процеси у тогочасному суспільстві.